

A II. szekció előadásai

A földértékelés helyzete Bács-Kiskun megyében

TORNYI LÁSZLÓ

Megyei Földhivatal, Szeged

Hazánkban jelenleg az 1875. évi VII. törvénycikk alapján az 1884-ben bevezetett földminősítési rendszer van érvényben, ami a különböző minőségű földek tiszta hozadékát jelöli. Ezt a múlt század második felének gazdálkodási színvonalán tartósan elérhető átlagtermés értékéből levont gazdálkodási költségek eredményeként kataszteri holdra vetítve aranykoronában határozták meg. Ebben a rendszerben a természeti tényezők mellett jelentős súllyal érvényesül a XIX. század végének közgazdasági helyzete is. Így a rendszer ma már nem fogadható el a termőföld reális értékmérőjeként, és nem teszi lehetővé a végzett munkától, a gazdálkodás mindenkori színvonalától független eredmények tárgyilagos értékelését sem.

Az új földértékelési rendszer bevezetését elrendelő Minisztertanácsi határozat kimondja, hogy: „A földek kataszteri tiszta jövedelmén alapuló földértékelési rendszer helyett új, tudományosan megalapozott, korszerű rendszert, a mintateres földértékelési rendszert kell bevezetni.”

Az új rendszer a talajok genetikus osztályozására épül, és a termőtalaj minőségét — az országban előforduló leggyengébb és legjobb termékenységű talajt figyelembe véve — 1—100-ig terjedő talajértékszámokkal fejezi ki. A domborzati, hidrológiai és éghajlati viszonyok korrekciós hatását a talajértékszámából történő levonással érvényesíti. Az így korrigált érték, mint a föld termőhelyi értékszama, a természeti tényezők összhatását fejezi ki.

A rendelet szerint a földek értékelését 1981—1985. évek között kell elvégezni, és az évente teljesítendő feladatot a talajosztályozási rendszer becselőjárásai és osztályozási vidékei alapján kialakított földértékelési körzetek szerint kell tervezni.

Bács-Kiskun megyében 1981. első felében kezdődött meg a földértékelés helyszíni munkája. Az értékelő munkát felsőfokú mezőgazdasági végzettségű, többségükben talajtani szakmérnök képesítésű földhivatali dolgozók végzik. A munka megkezdése előtt földértékelési szaktanfolyamot végeztek.

A megyében 806 330 hektár, talajtani szempontból nagyon változatos terület értékelésére kerül sor. A talajföldrajzi tájbeosztás alapján az Alföld nagytáján belül a Duna-völgy, a Duna—Tisza közti hátság, a Bácskai löszhát és a Tisza-völgy tájaira tagolódik. Egy-egy tájegységen belül az uralkodó és jellemző talajfőtípusok mellett — kisebb-nagyobb területi kiterjedésben — számos egyéb talajtípus is elkülöníthető. A

csernozjom, a szikes, a réti és a folyóvizek üledékeinek főtípusaiba tartozó talajokon kívül, a megye területének mintegy 50%-át a váztalajok főtípusába tartozó, különböző típusú és altípusú homoktalajok borítják.

Az 1875—1884. közötti időben készített kataszteri nyilvántartás, a megye mai közigazgatási területére vonatkoztatva 11 becslőjárást, illetve osztályozási vidéket különített el. A mintegy 100 évvel ezelőtt kialakított területi egységeken belül — az akkori megállapítások szerint — a közgazdasági viszonyok azonosnak minősültek. A természeti tényezőkre ez a megállapítás kevésbé vonatkoztatható.

Az egységesebb természeti — elsősorban talajtani — adottságú körzetek kialakítását célozta az a főhatósági rendelkezés is, amely lehetővé tette a becslőjárások és osztályozási vidékek megosztását vagy összevonását, amennyiben azt a természeti viszonyok indokolják. Így került sor a megyében is 5 becslőjárás, illetve osztályozási vidék megosztására és 7 új földértékelési körzet kialakítására. A megye területe így 18 földértékelési körzetre tagolódik. Területük 22 264—96 845 hektár között váltakozik.

Éghajlati vonatkozásban is nagy változatosság jellemzi az ország középső részén elhelyezkedő, nagy kiterjedésű megyét. Erre utal a négy éghajlati körzetbe történt besorolás is.

Domborzati szempontból a megye területe viszonylag síknak, illetve enyhén hullámosnak mondható. A termőhelyi értékszámot csökkentő domborzati korrekció alkalmazására csak a nagyobb homokbuckákkal szabdaltságot mutató területeken és a Bácskai löszhát erősebben hullámos vonulatain kialakult talajoknál került sor. Ezek a területrészek az 5—12%-os lejtőjű kategóriába tartoznak.

A természeti tényezők értékelésénél figyelembe vehető kedvezőtlen hidrológiai adottságú területekkel — az erdő és a nádas kivételével — csak a Duna és a Tisza hullámterein kell számolni.

1983. július hó végéig 8 földértékelési körzet 49 községében fejeződött be a talajok termőhelyi értékszámainak végleges meghatározása, az adatok nagyrészen gépi feldolgozása és a földértékelés eredményeinek forgalomba adása. A munka során 393 723 hektár terület 1673 mintaterén feltárt talajszelvény helyszíni és 4720 db begyűjtött talajminta laboratóriumi vizsgálatára került sor.

A nyilvántartott és a földértékelési munka során pótlólag a besűrítésre felhasznált mintaterék kijelölései — az előzetes helyszíneléssel ellenőrzött területeken — az adott művelési ágat és minőségi osztályt jellemző részekben történtek. A talajszelvények feltárását — térítés ellenében — túlnyomóan gépi erővel végezték. Kézi erejű feltárást elsősorban az ültetvényekkel hasznosított területeken alkalmaztak.

A földértékelési munka során a megyében kárigény nem merült fel. A talajszelvények morfológiai vizsgálatainál és termőhelyi értékszámok helyszíni meghatározásánál az érintett mezőgazdasági üzemek szakember képviselői minden esetben, a helyi tanácsok megbízottai az esetek többségében jelen voltak. A begyűjtött talajminták alap és speciális vizsgálatait — a MÉM NAK kijelölése alapján — a Bács-Kiskun és a Pest megyei Növényvédelmi és Agrokémiai Állomások talajtani laboratóriumai végezték.

A mintaterék felülvizsgálatához, az új mintaterék kijelöléséhez felhasználták a rendelkezésre álló, jóváhagyott genetikai talajtérképeket is. Több mintatér értékelése a genetikai anyag felhasználásával történt. A mintatérsűrűség az 1981. évi munka során

(az összterület 10%-án) 360 ha volt. Az 1982. és az 1983. évi felvételezések során már 223, illetve 199 ha terület jellemzése történt 1—1 mintatérrel.

Az értékelt körzetekben a mintaterek megoszlása művelési áganként az alábbiak szerint alakult: szántó — 48%; rét — 9%; szőlő — 8%; kert — 2%; gyümölcsös — 5%; legelő — 17%; erdő — 11%; nádas — 0.

A megoszlás jellemzi a művelési ágak területi arányát és bizonyos mértékig a minőségi osztályok intervallumát is. A szántó, a rét, a legelő és az erdő művelési ágakban a minőségi osztályok száma 1-től 8-ig terjed, a többi művelési ágban viszont csak 1—5, illetve 1—6 közötti fokozatok találhatók.

Az összevont művelési ágak minőségi osztályain a mintaterek az alábbi %-os megoszlásban helyezkednek el:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
minőségi osztály							
5,8	16,0	20,7	21,3	17,2	10,6	5,9	2,5

Ez a számsor nagy általánosságban mutatja az értékelt körzetek összességében a különböző minőségi osztályokhoz tartozó területrészek arányát is.

A befejezett földértékelési munka eredményei alapján a megye 8 körzetében, a jellemző művelési ágak legjobb és leggyengébb minőségi osztályú területeihez az alábbi átlagos termőhelyi értékszámok tartoznak:

Szántó	66—81 (I. oszt.)	5—12 (VIII. oszt.)
Szőlő	39—64 (I. oszt.)	5—22 (V—VI. oszt.)
Gyümölcsös	39—70 (I. oszt.)	6—10 (V—VI. oszt.)
Legelő	39—62 (I. oszt.)	1— 5 (VII—VIII. oszt.)
Erdő	35—62 (I. oszt.)	5— 8 (VII—VIII. oszt.)

A szántó művelési ág I—III. minőségi osztályaiban homok típusú talajok nem fordulnak elő. A IV—VIII. minőségi osztályba tartozó homokok termőhelyi értékszámai pedig 44—4 között váltakoznak.

A többi művelési ágban hasonló termőhelyi értékszám intervallumban a homoktalajok magasabb minőségi osztályokat is képviselnek. Az átlagos termőhelyi értékszámot egy-egy földértékelési körzet azonos művelési ágú és minőségi osztályú mintatérén feltárt talajszelvény termőhelyi értékszámainak számtani átlaga adja.

A földértékelés eredményét tartalmazó anyaggal kapcsolatos jogorvoslati kérelem — a forgalomba adás után — a Megyei Földhivatalhoz nem érkezett. A meghatározott termőhelyi értékszámokkal kapcsolatos észrevétel — kisebb területrésze vonatkozóan — egy mezőgazdasági üzem részéről merült fel.

A természeti tényezők alapján meghatározott termőhelyi értékszámokat az 1985. év végéig kidolgozásra kerülő közgazdasági indexek kisebb-nagyobb mértékben még módosítják. Bács-Kiskun megyében az eddig végzett földértékelési munka eredményei alapján az alábbiak állapíthatók meg:

— a megye változatos talajtakarójú területein a nyilvántartott mintaterek besűrítése szükséges;

— művelési áganként átlagosan 200—220 ha-ként kijelölt mintatér-hálózattal és talajszelvény-feltárással kell számolni;

— a meghatározott termőhelyi értékszámok alakulása megfelelően összefügg az érvényben levő földminősítés minőségi osztályaival;

— a művelési ágakon belül minőségi osztály változtatásra kevés esetben volt szükség;

— a kiigazítások általában csak kisebb területrészeket érintettek;

— jelentősebb eltérés a régi és az új minősítés között a Duna-völgy tájához tartozó kalocsai földértékelési körzetben tapasztalható. A magas aranykorona értékű talajokat itt szerényebb termőhelyi értékszámok jellemzik;

— a súlyozott termőhelyi értékszám átlagok alakulása a földértékelési körzetek eddigi rangsorolását kisebb-nagyobb mértékben módosítja;

— a homoktalajokra telepített legelő, erdő, de különösen a szőlő- és gyümölcsültetvények minőségi osztályai jórészt a régi értékelés közgazdasági viszonyait tükrözik. Ezekben a területeken a talaj alaptermékenységét kifejező termőhelyi értékszámok — a szántók hasonló minőségi osztályaihoz viszonyítva — alacsonyabb szinten realizálódnak.

A termőhelyi értékszámot limitáló tényezők:

— a megye homok típusba tartozó talajainál a gyenge szervesanyag-ellátottság, a durva szemcseösszetétel és a defláció;

— a homokhátság mélyebb vonulataiban kialakult réti típusú talajoknál a magasan nivelláló talajvíz, a felszínhez közel húzódó cementált vagy szikes talajréteg;

— a Duna-völgy alluviális talajainál a nagy szén-savasmész-tartalom és a mérsékelt humuszosréteg-vastagság;

— a Bácskai löszhát csernozjom típusú talajainál az erózió, a sekély vagy mérsékelt humuszosréteg-kialakulás és a gyenge vagy közepes szervesanyag-ellátottság.

A földértékelés nagy jelentőségű feladatának folytatásához, majd sikeres befejezéséhez a közreműködő intézmények összehangolt tevékenysége és dolgozóik további lelkiismeretes munkája szükséges.